

СТАТИСТИЧНІ ВИМІРЮВАННЯ ЕКОНОМІКИ: ВИКЛИКИ ДО ОРГАНІЗАЦІЇ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ

Пилипенко Олексій Іванович,

доктор економічних наук, доцент,
Національна академія статистики, обліку та аудиту

У сучасних умовах за наявності нових викликів до статистичного вимірювання економіки країни вагомим значенням набувають можливості покращання управління господарською діяльністю. З розвитком суспільного виробництва інструментом управління нею і джерелом інформації, яка впливала на розподіл благ у суспільстві, був бухгалтерський облік. Потреба формування достовірної інформації для управління економікою передбачає врахування особливостей змісту організації обліку в сучасних умовах господарювання. Це сприятиме формулюванню основи організації бухгалтерського обліку з огляду на особливості організаційно-правових форм господарювання і подальшому визначенню методології статистичного вимірювання економіки для управління нею.

Бухгалтерський облік історично розвивався під впливом умов відповідного етапу розвитку людського суспільства та його формацій [1, с. 21] (табл. 1).

Таблиця 1

Вплив суспільно-економічних формацій на розвиток бухгалтерського обліку

Формація	Власник	Предмет обліку	Організація обліку
Первісний лад	Члени общини, панівні класи	Общинна власність	Підрахунок вартості спільного майна, матеріальних цінностей, поява елементарних технік обліку
Рабовласництво	Рабовласники, держава	Власність рабовласника	Зародження писемності і фіксації змін майна, інвентаризація майна
Феодалізм	Феодала, церква	Власність феодала	Розробка методів і технік реєстрації операцій. Вплив держави на ведення обліку
Капіталізм	Капіталісти	Власність капіталіста або капіталістичних об'єднань	Розвиток методик систематизації інформації. Розвиток контролю за учасниками господарського процесу
Соціалізм	Державні органи	Державна або колгоспно-кооперативна власність	Використання інформації для управління, планування і контролю. Уніфікація обліку. Галузеві форми звітності

До 1917 р. в умовах приватної власності на засоби та предмети праці облік вели окремі підприємства або їх об'єднання, а отже, методики та техніки обліку були досить різноманітними. Окрім цього, власники максимально засекречували постановку обліку [2, с. 33]. Використати інформацію зі

звітності для статистичної обробки та визначення відповідних макропоказників для управління економікою країни в цілому було складно.

Надалі державне монопольне право власності на засоби виробництва спрямувало організацію обліку на забезпечення економного його ведення та створення інформації для збереження суспільної власності. За часів соціалізму вчені вважали, що лише організація бухгалтерського обліку державою може усунути недоліки, притаманні обліку за часів капіталізму [3; 4]. Державні органи через галузеві міністерства та відомства, а також статистичні органи перетворили бухгалтерський облік в інструмент державного управління, планування і контролю. Такий підхід забезпечив можливість зведення і порівняння показників звітності підприємств за галузями економіки.

Однак економічні перетворення в Україні наприкінці ХХ ст. знову суттєво змінили зміст організації обліку, оскільки виникли передумови для появи різних форм власності, а також організаційно-правових форм діяльності. Власники засобів виробництва отримали широкі повноваження в сфері управління (зокрема, щодо змін статутного капіталу, розподілу прибутку, створення дочірніх підприємств або інших відокремлених підрозділів, структурної реорганізації тощо), що безпосередньо вплинуло на організацію обліку. Підлягає переоцінці та переосмисленню методологічний підхід до організації бухгалтерського обліку під впливом ускладнення і різноманіття форм власності та глобальних впливів на економіку України. Так, якщо за радянських часів зміни до статутного капіталу, виділення відокремлених підрозділів, розподіл прибутку тощо відбувалися на основі дозволу державних органів, то наразі широкі повноваження власників щодо облікової політики сприяють здійсненню організації обліку так, що на основі його даних неможливо визначити розмір прибутку, а також отримати порівнювані статистичні дані. Можливості застосування на сучасному етапі альтернативних варіантів на рівні облікової політики підприємств, роль держави в сфері регламентації бухгалтерського обліку на рівні окреслення загальних вимог до методик обліку не сприяють визначенню загальної вартості майна підприємств і результатів діяльності на основі звітності.

Прагнення власників капіталу приховати фінансові результати на основі різних методик обліку призводить до того, що облік ведеться заради облікового процесу (окрім оподатковуваних операцій, облік яких регулюється податковим законодавством). Крім того, реформування системи обліку в Україні через зміну форм і інструментів державного контролю за діяльністю суб'єктів господарювання також стало причиною занедбаності бухгалтерського обліку, появи різних варіантів фальсифікації звітності, ухилення від сплати податків. Тому організація бухгалтерського обліку втратила таку важливу функцію, як забезпечення достовірною інформацією про розміри майна, фінансові результати та суми, виплачені на користь працівників і суспільства. Г. Уманців як чинники визначального впливу на облік визначає такі особливості сучасних господарських структур: інтеграція і мобілізація промислових, фінансових, інтелектуальних (інформаційних)

ресурсів; мета діяльності – отримання прибутку [5, с. 53]. Відповідно, вектор змін форм і суб'єктів власності та підходів до організації обліку від державного рівня до рівня підприємств обумовлює суттєві відмінності в обліковій політиці підприємств різних форм власності і форм господарювання навіть в межах однієї галузі. За часів державного впливу на організацію обліку на основі звітності можна було визначити загальну вартість майна всіх республік колишнього СРСР, а наразі це неможливо навіть для однієї галузі економіки.

У цьому контексті наразі і слід розглядати пріоритети організації обліку, зокрема щодо підвищення інформативності звітних даних. Актуальним є переосмислення впливу на систему обліку також і тенденцій світової економіки. Під впливом глобалізації організація обліку на основі інтересів обмеженого кола осіб (наприклад, промислово-фінансових груп, транснаціональних корпорацій (ТНК) та ін.) впливає за таких на статистичні показники на рівні країни та на країни, де розміщені відокремлені підрозділи таких суб'єктів. За таких умов учені навіть виділяють рівень бухгалтерського обліку міжнародних корпорацій [6], для яких важливим є вирішення питань, які не зустрічаються в діяльності підприємств без розгалуженої організаційно-правової структури. Так, ведення бухгалтерського обліку на рівні ТНК потребує методологічного, методичного та технічного узгодження співпраці багатьох структурних підрозділів, розміщених в різних країнах. Крім того, потребує узгодження процес формування показників звітності різних підрозділів корпорацій, яка складається під впливом різноманітних вимог (наприклад, країни, де розміщена материнська компанія, і МСФЗ).

Отже, забезпечення формування статистичних показників на основі бухгалтерської звітності на сучасному етапі повинно враховувати ряд таких впливів на організацію бухгалтерського обліку на рівні підприємств:

5. концептуально змінилися підходи до контролю операцій з активами в межах господарюючої структури та з іншими суб'єктами господарювання, варіанти взаємної підтримки платоспроможності учасників процесу, взаєморозрахунків, а також можливості оптимізації оподаткування;
6. з'явилися нові об'єкти обліку за рахунок використання допоміжних фінансових інститутів;
7. змінилися розміри суб'єктів господарювання і варіанти розташування їх відокремлених підрозділів, що визначає чисельність бухгалтерів, характер і зміст їх праці з урахуванням країни розміщення;
8. упроваджуються прогресивні технології і створюються замкнуті цикли виробництва для гарантій поставок і збуту, досягнення ритмічності діяльності, оптимізації оподаткування і витрат;
9. лобіюються інтереси ключових гравців ринку для прийняття державними органами рішень, прийнятних для власників капіталу;
10. з'явилися нові варіанти передачі профільних завдань на

аутсорсинг, що дозволяє підприємству концентруватися на ключових напрямках діяльності, не витрачаючи ресурси на другорядні для ефективності бізнесу процеси.

Наразі на організацію бухгалтерського обліку та подальше формування макропоказників в Україні впливають тенденції світової економіки, сформовані відносини власності, нові суб'єкти господарювання і повноваження власників щодо управління діяльністю підприємств з використанням облікової політики.

Список використаних джерел

1. Политическая экономия (докапиталистические и капиталистические способы производства) / под. ред. Э. Я. Брегеля, А. Д. Смирнова. Москва: Высшая школа, 1966. 572 с.
2. Вейцман Н. Р. Краткий учебник счетоводства. Москва: Госиздат, 1926. 150 с.
3. Ламыкин И. А. Учет затрат и калькулирование сельскохозяйственной продукции. Москва: Статистика, 1980. 168 с.
4. Німчинов П. П. Загальна теорія бухгалтерського обліку. Київ: Вища школа, 1977. 240 с.
5. Уманців Г. В. Холдингові компанії та фінансово-промислові групи. Київ: Альтерпрес, 2002. 248 с.
6. Weirich Th. R., Avery C. G., Anderson H. R. International Accounting: Varying Definitions // International Journal of Accounting. Autumn 1971. P. 80–81.

ТЕОРІЇ ТА МОДЕЛІ ЕКОНОМІЧНОГО ЗРОСТАННЯ ТА ЇХ ВПЛИВ НА МАТЕРІАЛЬНИЙ ДОБРОБУТ НАСЕЛЕННЯ

Приданникова Юлія Євгенівна,

аспірант,

Хмельницький університету управління та права,
заступник начальника відділу інформаційного наповнення вебсайту
управління поширення інформації та комунікацій,
Головне управління статистики у Харківській області

Формування та реалізація засад державної політики, що забезпечує зростання рівня економіки з одночасним підвищенням рівня матеріального добробуту населення, передбачає осмислення основних теорій і моделей економічного зростання та їх вплив на матеріальний добробут населення.

Економічне зростання протягом тривалого періоду піддавалося моделюванню. З розвитком економічної думки нових рис набувають погляди на основні положення теорій та моделей економічного зростання. Початок формування теорій економічного зростання склали економічне вчення меркантилізму та класична політична економія, таблиці Ф. Кене і схеми відтворення К. Маркса. Разом з тим Й. Шумпетер розглядає економічне